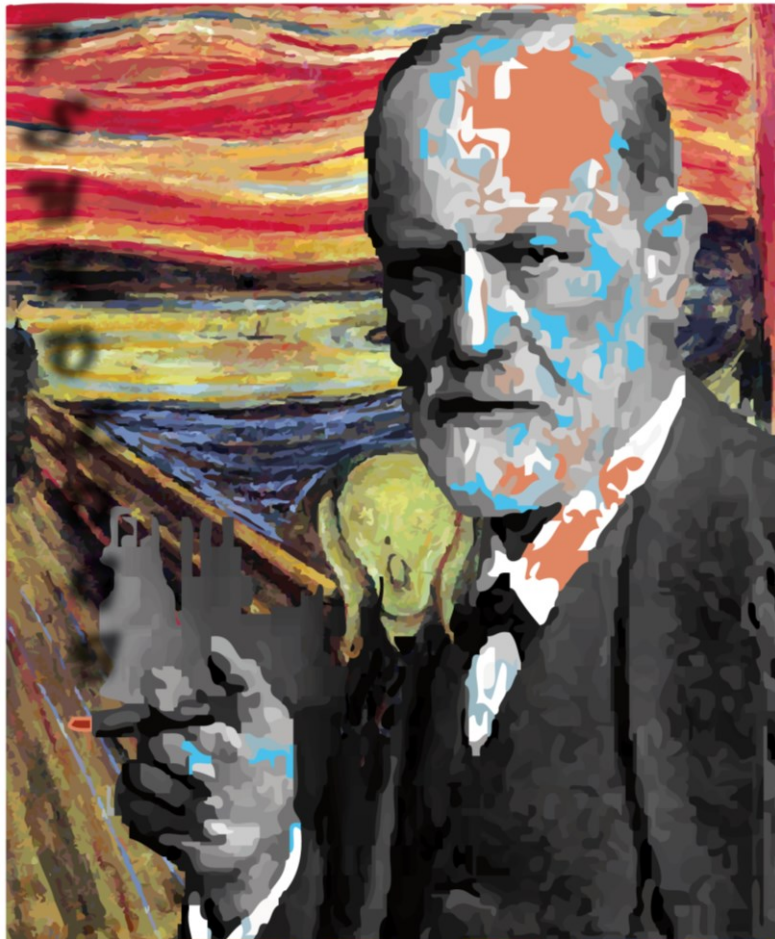

Vejledning til faget psykologi

almen voksenuddannelse

juli 2017

Indhold

Indhold	2
1. Identitet og formål	3
1.1 Identitet.....	3
1.2 Formål.....	4
2. Faglige mål og fagligt indhold	4
2.1 Faglige mål.....	4
2.2 Kernestof	7
2.2.1 Socialpsykologi	8
2.2.2 Udviklingspsykologi	9
2.2.3 Personlighedspsykologi	10
2.3 Supplerende stof.....	11
3. Tilrettelæggelse	12
3.1 Didaktiske principper	13
3.2 Arbejdsformer	14
3.3 It	16
3.4 Samspil med andre fag.....	16
3.5 Typer af undervisningsmaterialer	18
3.6 Progression.....	18
3.7 Lærerrollen i psykologi.....	19
4. Evaluering.....	19
4.1 Løbende evaluering.....	19
4.1.1 Evalueringspunkter til overvejelse	20
4.1.2 SMTTE-modellen.....	21
4.1.3 Selvevaluering	21
4.1.4 Mundtlig og skriftlig evaluering	22
4.2 Prøveformer	23
4.2.1 Selvstuderende.....	25
4.3 Bedømmelseskriterier	25
5. Paradigmatiske eksempler.....	28
5.1 Eksempel 1: Barndommen (0-6 år)	28
5.2 Eksempel 2: Det sunde og det syge sind	30
5.3 Eksempel 3: Gruppepsykologi	32
5.4 Eksempel 4: Ungdom og identitet	34

Vejledning til faget psykologi

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

Psykologi er et videnskabsfag på et alment og grundlæggende niveau. Fagets hovedområde er det normalfunktionerende menneskes tænkning, følelser og handlinger samt deres sammenhæng og udvikling i samspil med omgivelserne. Psykologi tager udgangspunkt i forskning og teoridannelse inden for socialpsykologi, udviklingspsykologi og personlighedspsykologi. Faget inddrager de psykologiske teoriers historie og forklaringsværdi, således at teoriernes mangfoldighed kan udfolde sig. Psykologi kan også belyse psykiske lidelser og terapiers teoretiske fundament. (Læreplanen, afsnit 1.1)

Undervisningsfaget psykologi er et videnskabsfag, og dermed tager faget udgangspunkt i de faglige områder, der forskes videnskabeligt i. Det er dog ikke forskningen som sådan, der er fagets genstandsfelt, men de formidlede forskningsresultater, der kan indgå på et grundlæggende niveau – det vil her sige niveau D.

Det er det normalfunktionerende menneske, der er i fokus, hvilket understreger fagets almene sigte. Faget beskæftiger sig med menneskets tænkning, følelser og handlinger, således som de spiller sammen indbyrdes og med omgivelserne. Udviklingsaspektet kan i den forbindelse anvendes på mange af de psykologiske problemstillinger.

Udgangspunktet er videnskabsfagets tre hoveddiscipliner: socialpsykologi, udviklingspsykologi og personlighedspsykologi samt de formidlede forskningsresultater og teorier, der udspringer af den psykologiske forskning.

Hovedvægten i faget ligger på nyere forskning og teorier, men de forstås ofte bedst ved at se dem ud fra deres historiske oprindelse i de tilfælde, hvor en sådan udviklingslinje er klar og synlig. Dog må det være teoriernes forklaringsværdi, der afgør deres berettigelse i undervisningen. Ved at sammenholde de psykologiske teoriers 'før og nu' samt deres indbyrdes forskellige signaler faget samtidig teoriernes mangfoldighed, som er karakteristisk for faget.

Selv om fokus er på det normalfunktionerende menneske, jf. ovenfor, udelukker det ikke, at psykiske lidelser og terapiers teoretiske grundlag kan indgå i faget. Men det normalfunktionerende menneske er det udgangspunkt, som psykiske lidelser og terapier skal ses på baggrund af.

1.2 Formål

Psykologi giver kursisterne indsigt i teorier om det psykiske liv, der udspiller sig i mennesket og i dets relationer til andre. Kursisterne opnår kompetence i at forholde sig kritisk til psykologiske teorier. Undervisningen i psykologi styrker kursisternes muligheder for forståelse af og respekt for menneskers personlige, sociale og kulturelle forskellighed. Endvidere styrkes kursisternes evne til at reflektere over de psykologiske problemstillinger, som de møder i deres hverdag. På den baggrund opnår kursisterne samtidig en selvindsigt, der gør dem bedre i stand til at udfolde sig i en foranderlig verden. (Læreplanen, afsnit 1.2)

Det er det psykiske liv, som kursisterne skal rette opmærksomheden mod, både hvad angår det enkelte menneske og de relationer, mennesker lever i.

En psykologisk teori kan nemt opfattes som sandheden om en psykologisk problemstilling, fordi dens forklaringsværdi ofte får et mysterium til at gå op. Men en psykologisk teori er ét perspektiv blandt flere på en psykologisk problemstilling. Derfor skal kursisterne oparbejde et kritisk beredskab i forhold til hver enkelt psykologisk teori. Det er væsentligt, at kursisterne forstår og accepterer, at der altid er forskellige psykologiske teorier, der alle har deres styrke og begrænsning som forklaringsværdi.

Ved at anvende flere psykologiske perspektiver på mennesket og dets forudsætninger er det hensigten, at kursisterne erhverver en forståelse af og respekt for menneskers forskellighed.

At reflektere over hverdagens psykologiske problemstillinger kræver mere end bare at identificere, beskrive eller forklare. Refleksion er at overveje, se flere aspekter af en problemstilling og sammenholde dem. Når det gælder hverdagens psykologiske problemstillinger, drejer det sig endvidere om at sammenholde teori og praksis – at kunne se, hvordan psykologiske teorier kan belyse de dele af hverdagen, der rummer psykologiske problemstillinger.

Almenspsykologisk indsigt vil naturligvis samtidig kunne give en selvindsigt, der kan udgøre et omdrejningspunkt for forståelse af og handling i en foranderlig verden.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1 Faglige mål

Kursisten skal kunne:

- a) identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger*
- b) demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber*
- c) anvende psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger*
- d) vurdere sociale og kulturelle faktoreres betydning for menneskers adfærd*
- e) reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis*
- f) perspektivere de psykologiske problemstillinger. (Læreplanen, afsnit 2.1)*

De faglige mål er kompetencemål, der udtrykker, hvad kursisten skal kunne ved undervisningens afslutning. Kursisten skal kunne anvende sine indsigter meningsfuldt i relevante sammenhænge. Kompetencemålene er udtrykt i adfærdstermer, der er kan iagttages (dvs. som kan ses eller høres) i den forstand, at de kan sprogliggøres. Det er gennem sproget, at kursisten skal vise, hvad han/hun kan.

- *identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger*

Kursisten skal kunne se, hvilke problemstillinger der er psykologiske, og hvilke der ikke er det. At identificere vil sige at kunne finde frem til eller udpege. Det forudsætter, at man har et begreb om, hvad der karakteriserer en psykologisk problemstilling.

Kursisten skal endvidere kunne afgrænse den psykologiske problemstilling. Det betyder, at man kan skelne problemstillingen i forhold til andet, som enten er en anden psykologisk problemstilling, eller som slet ikke er af psykologisk art.

Endelig skal kursisten kunne gøre rede for den psykologiske problemstilling. Det ligger i 'gøre rede for', at kursisten kan formulere problemstillingen sammenhængende og på grundlag af en vis forståelse. Det angiver et taksonomisk niveau, der ligger over at kunne gengive eller beskrive.

Blooms taksonomi

Blooms taksonomi er et hierarkisk system over undervisningsmål. De er rubriceret efter sværhedsgrad, således at de laveste niveauer angiver det enkle, mens de øverste niveauer angiver det komplekse.

Niveau	Overskrift	Udvalgte nøgleord
6	Vurdering	Evaluere Kritisere
5	Syntese	Kombinere Perspektivere
4	Analyse	Opdele Skelne
3	Anvendelse	Fortolke Skelne
2	Forståelse	Demonstrere Eksemplificere
1	Viden	Beskrive Gengive

Ethvert trin i taksonomien indeholder alle underordnede trin!

- *demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber*

Her skal kursisten i første omgang kunne gengive psykologiske teorier og begreber. 'Viden' indebærer ikke nødvendigvis en forståelse af den dybere mening. Til gengæld kan omfanget og detaljeringsgraden variere – fra viden om enkeltfænomener og begreber til viden om teorier, hvor flere begreber hænger sammen.

Teorier og begreber angives her i flertal, da det er væsentligt, at kursisten kan demonstrere viden om, at der til belysning af en psykologisk problemstilling kan gives flere psykologiske forklaringer.

- *anvende psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger*

Kursisten skal tilegne sig en sådan viden og forståelse, at han/hun er i stand til at anvende psykologiske teorier på konkrete, praktiske forhold. Anvendelsen kvalificerer viden og forståelse og løfter dermed det taksonomiske niveau. Denne anvendelse af teorier og begreber forudsætter et vist fagligt overblik.

Der ligger i anvendelsesaspektet samtidig en forventning om, at kursisten kan udtrykke sig nogenlunde præcist ved at inddrage faglige begreber og teorier til forskel fra den hverdagspsykologiske forståelse.

Når det gælder *nyere* psykologiske teorier, skal det forhold understreges, at de hovedsageligt udgøres af delteorier. Det er altså ikke i alle tilfælde større teorikomplekser, der skal i spil ved anvendelse af teorier og begreber. Det forhold afspejler, at vi i dag ikke længere kanonisere enkelte, store teorier i deres helhed som forklaringen af menneskets psykiske liv.

- *vurdere sociale og kulturelle faktoreres betydning for menneskers adfærd*

I en vurdering skal kursisten kunne afveje og bedømme. Dette er et forholdsvist højt taksonomisk niveau, for det forudsætter både redegørelse og analyse – ellers foretages vurderingen ikke på et fagligt grundlag.

De forskellige sociale faktorer har altid haft en vis betydning for menneskets psykiske liv. Det kulturelle territorium er blevet udvidet fra de lokale varianter til det globale samfund. Disse niveauer er i spil hos det moderne menneske i form af sociale relationer, der spænder fra intimsfære til socialsfære, og i form af kulturelle faktorer, der spænder fra subkulturer til majoritetskulturer.

Det er i denne sammenhæng, at kursisten skal kunne vurdere disse faktoreres betydning for menneskers adfærd, altså vurdere dem som baggrunde for, hvordan mennesker handler.

- *reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis*

Som nævnt i afsnit 1.2 kræver refleksion mere end bare at identificere, beskrive eller forklare. Refleksion er at overveje, se flere aspekter af en problemstilling og sammenholde dem. Det er et væsentligt mål i psykologi, at kursisten kan reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis, det vil sige kunne se, hvordan psykologiske teorier kan belyse og afklare de dele af hverdagen, der rummer psykologiske problemstillinger.

- *perspektivere de psykologiske problemstillinger*

Perspektivering er at kunne sætte eksempelvis en tekst ind i en større sammenhæng. Kursisten skal kunne perspektivere den enkelte psykologiske problemstilling i forhold til de faktorer, der grænser op til problemstillingen. Denne perspektivering kan sætte en teori i relation til praksis, eller sætte praksis i relation til teori. Perspektivering kan også sætte en psykologisk problemstilling fra ét psykologisk felt i relation til et andet psykologisk felt, hvormed kursisten bevæger sig ud over sit hovedemne.

De fleste kursister vil ikke være bekendt med begrebet 'perspektivering'. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at læreren og kursisterne i fællesskab foretager en eksplicit perspektivering, hver gang et emne, en tekst eller en psykologisk problemstilling er blevet behandlet. Alene det at vurdere, hvorvidt en perspektivering i givne tilfælde overhovedet er mulig, kan have faglig relevans i sig selv. Det er i undervisningen, at kursisten skal træne den kompetence at kunne perspektivere. Herved kan perspektivering blive et praktisk, anvendeligt forståelsesværktøj for kursisten – også til prøven.

Perspektivering betegner almindeligvis det højeste taksonomiske niveau. Psykologi er imidlertid placeret på meritniveau D, så kompleksiteten i perspektiveringerne må forventes at være begrænset.

2.2 Kernestof

Kernestoffet er:

Socialpsykologi

- a) Gruppepsykologiske processer*
- b) Familie og opdragelse*
- c) Socialisering og kulturpåvirkning*

Udviklingspsykologi

- d) Forskellige psykologiske teories perspektiv på menneskets udvikling gennem et livsforløb*

Personlighedspsykologi

- e) Identitetsdannelse*
- f) Kognitive processer, læring og intelligens. (Læreplanen, afsnit 2.2)*

Psykologis tre hoveddiscipliner – socialpsykologi, udviklingspsykologi og personlighedspsykologi – er forbundne, men de har hver deres udgangspunkt. Det er vigtigt, at kursisterne får indflydelse på undervisningens tilrettelæggelse og gennemførelse. Af den grund kan fordybelsen i de forskellige kernestofområder variere fra hold til hold.

Undervisningen kan tilrettelægges tematisk, således at de faglige mål gennem arbejdet med kernestoffets områder og det supplerende stof er nået, når undervisningen afsluttes. Temaer kan uden problemer inddrage alle tre kernestofområder.

2.2.1 Socialpsykologi

Socialpsykologi

”Socialpsykologien ser på, hvordan mennesker og de sociale miljøer og grupper, de er en del af, gensidigt påvirker hinanden.”

Ole Schultz Larsen, 2008

Socialpsykologien hviler på antagelsen om, at et menneske altid skal forstås i forhold til de relationer, det har til andre. Eller mere præcist: Tænkemåder, holdninger og adfærd udvikles i et samspil med andre mennesker i bestemte sociale og kulturelle sammenhænge.

Gruppen og de gruppepsykologiske processer er et vigtigt fokuspunkt inden for socialpsykologien. Man kan arbejde ud fra den linje, der går fra gruppeetablering til gruppen i opløsning. Herunder vil man kunne inddrage krisepsykologiske teorier. Det vil også være relevant at se på de forskellige kontekster, gruppen skal fungere i. Der vil ligeledes være forskel på, om gruppen er formelt eller uformelt sammensat fx på arbejdspladsen. En uformelt sammensat gruppe på arbejdspladsen kan bestå af dem, som altid sidder ved det samme bord, eller gruppen kan bestå af mennesker, der mødes på tværs af afdelinger for at dyrke fælles interesser. Der vil også være forskel på grupperne på arbejdspladsen og familiegruppen. Læreplanen lægger op til, at man arbejder med socialiseringsforskellene i de forskellige grupper. Også konflikthåndtering kan være relevant at inddrage.

Det kan i forbindelse med inddragelse af socialpsykologiske emner som pardannelse, opdragelse, skilsmisse, familiemønstre og mønsterbrydere være hensigtsmæssigt at se på forskellige kulturparadigmer og dermed se på nutiden sammenholdt med samfundet historisk set. Det kan være relevant, både når man taler om nye familieformer, og når man taler om grupper på arbejdspladsen. Det ændrede kulturparadigme giver ændrede socialiseringsformer.

Kulturparadigmer og socialiseringsformer

Et paradigme er et sæt grundlæggende antagelser, et forståelsesmønster, der bestemmer, hvordan man erkender noget. Ser man eksempelvis barnet som en ufuldendt voksen, der blot skal formes, så bestemmer det paradigme, hvordan man betragter barnet og forstår dets behov, ytringer mv. Paradigmet ligger til grund for børne- og familiekulturen og er således et kulturparadigme, der får indflydelse på socialiseringsformerne.

Emnet 'kulturpåvirkning' indeholder også forskellige mediers psykologiske påvirkning af medieforbrugerne.

Kønsforskelle, som bliver belyst ud fra universelle og kulturspecifikke forhold, kan omfatte forklaringer af kønnenes roller i samfundet. Her vil forskellige synspunkter på børneopdragelse også kunne indgå.

Selv om emnet 'kommunikation' ikke nævnes eksplicit, vil det være oplagt at inddrage kommunikation som supplerende stof (se afsnit 2.3). Det er gennem kommunikation, man meddeler sig til og påvirker hinanden. Man kan overveje at inddrage menneskers møde i virtuelle rum og betydningen for adfærd og sprog af ikke at kommunikere ansigt til ansigt. Vil det virtuelle samvær have betydning for socialiseringsprocessen, og hvordan vil den nemme og hurtige adgang til internationale netværk påvirke mennesket? Her vil man kunne arbejde med it som både værktøj og tema i undervisningen.

2.2.2 Udviklingspsykologi

Udviklingspsykologi

"Udviklingspsykologien er læren om udviklingen af kognitive processer, følelser, kommunikation, selvstændighed og prosociale færdigheder hos børn, unge og voksne, med hovedvægten på børn og unge."

Arne Poulsen, 1997

Udviklingspsykologien omfatter menneskets emotionelle, kognitive og sociale udvikling fra fødsel til død. Her indgår spørgsmålene om, hvilken rolle arv, miljø og kultur spiller, ligesom man kan inddrage familiens betydning for resiliens i forhold til sårbarhed.

Forskningen i udviklingspsykologi har gennem det 20. århundrede gennemgået mange paradigmeskift. Det kan give et vist overblik at medtage de historiske teorier, så som Freuds psykoanalyse og Erikssons socialpsykologiske teori, for bedre at forstå de nyere teorier, som fx Sterns teorier om barnets univers.

Udviklingspsykologi omfatter foruden den emotionelle udvikling også kognitiv og social udvikling, hvor man kan inddrage Piagets og nyere, kognitive teorier i undervisningen. Udviklingspsykologien som hoveddisciplin har ofte overvejende haft fokus på børn og deres udvikling, men området omfatter også udviklingen i voksenlivet og alderdommen.

I læreplanen er der lagt vægt på det normalfunktionerende menneske, og det er derfor vigtigt, at det er normaludvikling, der er i fokus i undervisningen. Dog vil normaliteten ofte blive mest tydelig, når man ser den i forhold til anormalitet. Når der er tale om omsorg og opvækst, vil der være mange forskellige bud på normer for, hvad der er normalt, og emnet kan give an-

ledning til gode faglige diskussioner, hvor kursisterne får lejlighed til at inddrage egne erfaringer. Dokumentarudsendelser i tv kan være med til at tydeliggøre, hvor skadeligt omsorgssvigt er for et barn. Samtidig kan man få en opfattelse af, hvad et barn så har behov for for at få en sund psykologisk udvikling.

2.2.3 Personlighedspsykologi

Personlighedspsykologi

”Mennesker er forskellige. Nogle er meget selskabelige og udadvendte, andre er mere indadvendte og tilbageholdende, nogle har meget struktur på deres dagligdag og bryder sig ikke om uforudsete ting, andre er mere afslappede og tager tingene, som de kommer. Det beskæftiger personlighedspsykologien sig med.”

Ole Schultz Larsen, 2008

Personlighedspsykologien lægger op til at arbejde med identitet og adfærd. Nogle mennesker er forsigtige og ængstelige, mens andre er mere risikovillige i større eller mindre grad. Personlighedspsykologien er tæt forbundet med udviklingspsykologien, men området går tættere på, hvordan personligheden dannes, samt hvorfor og hvordan forskelligheder opstår.

Hele kernestofområdet kan tematiseres, således at man også kan inddrage supplerende fagstof. Et tema vil også kunne tilrettelægges tværfagligt, fx temaer som ’Familien’ og ’Ungdom og identitet’.

Kulturparadigmer kan være en personlighedspsykologisk tilgang til belysning af, hvilke sociopsykologiske og individualpsykologiske forhold et menneske i det moderne samfund vokser op og udvikler sig i. Man kan fx diskutere, hvilken betydning det kan have for et menneske, når der er meget fokus på individualisme.

Kognitive processer, læring og intelligens kan lægge op til, at man arbejder med behaviorismen og eventuelt supplerer med relevante videoklip fra internettet. Mange vil opfatte de behavioristiske teorier som forældede, men de tilbyder stadig nogle forklaringsmodeller for både læring og adfærd.

I undervisningen kan man også inddrage kognitive teorier om selvets dannelse og udvikling gennem livet. Tavs viden og bevidst viden kan her være relevante emner. Det samme kan teorier om forskellige læringsformer, som kan give den enkelte kursist større bevidsthed om egen læringsform. Det kan foregå via forskellige test, eller ved at kursisterne fortæller om gode og succesfulde læringsoplevelser. Undervisningen kan også omfatte Howard Gardners

teori om de mange intelligenser. Det vil her være muligt at gennemføre forskellige øvelser og test. På den måde kan arbejdet med læringsformer både indgå som psykologisk fagstof og som en indsigt, kursisten kan overføre i forhold til læring i andre fag.

Identitet er et begreb, som på forskellig vis kan placeres inden for alle tre hoveddiscipliner. Identitetsudvikling er et centralt tema, når det drejer sig om unge. Her kan forskellige psykologiske problemstillinger som selvværd og selvtillid belyses, og der kan trækkes på kursisternes egen erfaringsverden. Under dette område kan man også inddrage emner som stof- og alkoholmisbrug og bodydekoration (piercing, tatovering etc.). Ligeledes kan konsekvenserne af, at unge i dag står over for en uendelighed af valg, indgå i undervisningen.

Personlighedspsykologien omfatter også opvækst og socialisering i forskellige familietyper. Mange børn vokser i dag op i familier med kun den ene forælder, eller de vokser op i sammenbragte familier. Det kan være relevant at inddrage de positive og negative konsekvenser, det kan have for børn, at de eksempelvis bor en uge hos far og en uge hos mor. Endvidere kan undervisningen omfatte de psykologiske forhold, der kan være, når børn vokser op i familier, hvor begge forældre er af samme køn.

2.3 Supplerende stof

Det vil ikke være muligt at opfylde de faglige mål på grundlag af kernestoffet alene. Supplerende stof uddyber og perspektiverer kernestoffet. Supplerende stof i psykologi kan for eksempel være psykiske lidelser, kriser, stresshåndtering og andre psykologiske forhold. (Læreplanen, afsnit 2.3).

Supplerende stof skal indgå i forskelligt omfang i løbet af det samlede undervisningsforløb, eventuelt som perspektivering eller uddybning af et givent emne. Kun derved bliver det muligt at opfylde de faglige mål.

Det supplerende stof kan hentes fra de mere praksisrelaterede områder af psykologien. Det kan også omhandle relevante videnskabsområder, som fx sociologi i forbindelse med identitetsdannelse, filosofi i forbindelse med moraldannelse eller biologi i forbindelse med hjerneforskning.

Her følger nogle forslag til, hvad man kan inddrage i undervisningen som supplerende stof:

Psykiske lidelser: Psykiske lidelser hører til mange menneskers erfaringsgrundlag, enten hos dem selv eller i familien og omgangskredsen. Det er nyttigt at få sat begreber på de forskellige lidelser, således at lidelserne kan blive afmystificerede og sat i perspektiv i forhold til et givent normalitetsbegreb.

Kriser og stress: Kriser hører til de fleste udviklingsprocesser – både de normale livsforløb, fx puberteten, og de pludselige hændelser, fx trafikuheld og dødserfaringer. At beskæftige sig med menneskelige kriser kan give indsigt i psykologiske processer, der kan medvirke til, at den kriseramte kommer videre og eventuelt udvikler sig. Stress er tæt forbundet med krisebegrebet, da symptomerne langt hen ad vejen kan være sammenfaldende. Psykologisk set er

stress en tilstand, der er forbundet med mange forskellige livsområder, som fx arbejde, familie, uddannelse etc. Derfor kan begrebet stress med fordel indgå som en del af både personligheds- og udviklingspsykologien. Det vil ligeledes være relevant at beskæftige sig med coping-begrebet i forhold til både krise og stress.

Terapeutiske retninger: I dag har mange mennesker egne erfaringer med den terapeutiske mulighed for hjælp. Derfor kan det give god mening at give kursisterne indsigt i de forskellige terapeutiske retninger. Her tænkes især på de fire store hovedretninger: psykoanalyse, adfærdspsykologi, humanistisk/eksistentialistisk psykologi og kognitiv psykologi. Disse retninger har alle deres forskellige grundantagelser, og det kan være analytisk nyttigt at kunne skelne mellem dem, ligesom et indblik i de forskellige retningers grundantagelser kan hjælpe til at nuancere det psykologiske kernestof. Det vil i denne forbindelse være oplagt at tage en diskussion om grænserne mellem den anerkendte psykologiske terapi og det alternative tilbud, som også findes.

Kommunikation: Begrebet kommunikation kan være et godt supplement til kernestoffet, idet det indgår som en væsentlig del af alle kernestoffets områder. Kommunikation kan ses på mange forskellige måder. Fx kan man i udviklingspsykologisk perspektiv tale om barnets og forældres kommunikation som dannende for personligheden. Man kan beskæftige sig med kommunikation i forhold til socialpsykologi, hvor kommunikation er en væsentlig del af den måde, som mennesker omgås hinanden på, både i familien, på arbejdspladsen og i de øvrige grupper, man færdes i. Her kan det være oplagt at tage konflikthåndtering ind som et underemne, således at forskellige konflikttyper bliver belyst i forhold til en eventuel dysfunktionel kommunikation, fx double-bind, der kan karakterisere familiens kommunikationsmønster.

Psyke og soma: Dette emne inddrager områder fra specielt sundhedspsykologien. Det dualistiske verdenssyn, som ligger til grund for en vestlig sygdomsopfattelse, kan inddrages, diskuteres og perspektiveres til andre måder at opfatte psyke og soma på. Sygdomsbegrebet kan afklares og give god mulighed for en afklaring af et givent samfunds normalitetsbegreber. Livshistorien kan inddrages, og livshændelser som krise, stress, depressioner og angst vil kunne sættes i relation til et normalt livsforløb. Inddragelsen af dette emne åbner mulighed for en samtale om de såkaldte 'alternative' behandlingsmuligheder, såvel somatiske som psykologiske.

De paradigmatisk eksempler (se kapitel 5) giver konkrete forslag til, hvordan det supplerende stof kan indgå i undervisningen.

3. Tilrettelæggelse

Psykologi udbydes på niveau D. Udgangspunktet er derfor, at kursisterne skal nå frem til at aflægge prøve på det højeste niveau inden for almen voksenuddannelse. Alle relevante begreber må bearbejdes konsekvent og præcist, og progressionen må føre frem til et muligt spring til niveau C, hvor faget bl.a. udbydes på hf.

3.1 Didaktiske principper

Det bærende princip for tilrettelæggelsen er en temaorienteret undervisning. Undervisningen skal så vidt muligt tage udgangspunkt i kursistens erfaringsgrundlag. Endvidere skal kursisten trænes i at anvende et fagsprog, der gør det muligt at tilegne sig og formidle psykologisk viden. Personlige kompetencer som selvstændighed og ansvarlighed styrkes gennem brug af forskellige aktivitetsformer. Undervisningen skal understøtte kursistens kritiske tænkning, således at en psykologisk teori ikke opfattes som den endegyldige sandhed. Undervisningen skal synliggøre forholdet mellem teori og praksis. (Læreplanen, afsnit 3.1)

Læreplanen lægger op til, at undervisningen tilrettelægges med et antal psykologifaglige temaer, hvis indhold kan gå på tværs af de beskrevne kernestofområder. Fx kan et tema om det 0-6 årige barns udvikling (se paradigmatisk eksempel 1 i kapitel 5) indeholde elementer fra samtlige kernestofområder.

Når temaerne vælges i et samarbejde mellem lærer og kursister, er der større mulighed for, at undervisningen tager udgangspunkt i kursisternes erfaringer. Kursisterne kommer med erfaring fra familieliv, skolegang, parforhold, arbejdsliv og øvrige relationer. Det er vigtigt, at de oplever, at deres erfaringsbaggrund er værdifuld og har en plads i undervisningen. Samtidig er det nødvendigt, at personlige erfaringer eller -problemer ikke gøres til genstand for særskilt diskussion eller behandling i undervisningen. Men hvis de personlige oplevelser sættes ind i en større teoretisk sammenhæng, udvides muligheden for at skabe ny erkendelse og dermed nye handlemuligheder. (Om lærerrollen i psykologi – se afsnit 3.7)

Det er vigtigt, at kursisterne i forbindelse med tilegnelse og formidling af psykologisk viden arbejder aktivt med det faglige stof gennem debat og udveksling af forklaringer, synspunkter og erfaringer. I denne proces skal kursisterne træne anvendelsen af de faglige termer. Da mange kursister inden for almen voksenuddannelse møder faget for første gang, kan et introduktionsforløb med fordel være det sted, den første træning af fagtermer begynder, og på det punkt være eksemplarisk for resten af forløbet. På samme måde skal et introduktionsforløb også skabe baggrund for en forståelse af forskellen på hverdagspsykologi og videnskabelig psykologi.

Det anbefales ved undervisningens begyndelse overvejende at benytte opgaver og aktivitetsformer, der på den ene side bekræfter kursisterne i, at de kan noget, og på den anden side samtidig stimulerer til at lære mere. Emner og problemstillinger kan afsluttes med mundtlige fremlæggelser for holdet, hvorved også de faglige termer yderligere trænes. De første formidlingsopgaver bør være enkle og korte med klare retningslinjer, mens opgavernes sværhedsgrad kan stige med tiden og lægge op til kreative fremlæggelsesformer. Fremlæggelserne kan evalueres af kursister og lærer og kan med fordel pege frem mod prøveformen.

Det anbefales, at man i undervisningen inddrager forskellige psykologiske teorier, som bearbejdes i dialog med kursisterne. De klassiske psykologiske retninger – psykoanalyse, adfærdspsykologi, humanistisk/eksistentialistisk psykologi og den kulturhistoriske skole – er defineret ved hver især at bygge på et specifikt menneske- og videnskabssyn. I dag dannes teorierne dog i højere grad på tværs af de psykologiske retninger, fx sundhedspsykologi, kri-

sepsykologi og narrativ psykologi. Moderne psykologiske teorier refererer med andre ord ikke længere primært til store grundfortællinger (de psykologiske retninger), men skal i højere grad forstås som lokale teorier.

At gøre psykologiske teorier eksplicite i undervisningen er væsentligt for psykologi som videnskabsfag. Kursisterne bringes herigennem til en forståelse af, at viden kan befinde sig på forskellige kvalitetsniveauer. Fordomme og sund fornuft befinder sig fx ikke på samme niveau, som reflekteret viden og teori.

Hvad er en psykologisk teori?

”Teori er et systematisk udarbejdet og sammenhængende bud på, ud fra nogle bestemte forudsætninger, hvordan et bestemt problem kan forstås og forklares. Metaforisk sagt er teori en lyskegle, som rettes mod et problem eller et problemkompleks. I stedet for at spørge, om teorien er sand eller falsk, er det mere relevant at spørge, om den er anvendelig, om den er frugtbar at arbejde med osv. Det er vigtigt at få den psykologiske teori placeret, hvor den hører til, og det er hverken på en piedestal, som gør den til en sandhed og dermed indiskutabel, eller som et synspunkt i debatten på lige fod med alle andre synspunkter.”

Carsten Nejst Jensen, 1995

Ifølge læreplanen skal kursisterne opnå kompetence i at reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis. Arbejdet med det faglige stof skal derfor føre til refleksioner vedrørende egen rolle i sociale kontekster og koble teori på praksissituationer. Det kan man fx gøre gennem tekster, billeder og elektroniske medier. Derfra kan der så bygges bro til kursisternes egne erfaringer.

3.2 Arbejdsformer

Undervisningen tilrettelægges med variation og progression i valget af arbejdsformer. Undervisningen struktureres, så kursisterne indgår i situationer, der indbyder til dialog, debat og refleksion. Mindre øvelser, cases og mediebaserede materialer anvendes, hvor det er relevant. En skriftlig dimension kan indgå i form af mindre skriveopgaver, opstilling af dispositioner til mundtlige oplæg, logbogsskrivning mv. (Læreplanen, afsnit 3.2)

Arbejdsformer forstås her som undervisningens fysiske organisering, der kan variere mellem klasseundervisning, gruppeundervisning og individuel undervisning.

Tilrettelæggelsen inden for de tre arbejdsformer veksler typisk mellem

- *den formidlingsprægede undervisning*, hvor læreren formidler stoffet

- *den procesorienterede undervisning*, hvor kursisternes læreproces er i centrum, og hvor de arbejder med at transformere en passiv forståelse til en aktiv
- *den problemorienterede undervisning*, hvor lærerens rolle er mere vejledende, og hvor kursisterne får større mulighed for fordybelse – her er kursisternes erkendelsesproces og handlemuligheder er i centrum.

I den formidlingsprægede undervisning kan kursisterne blive fascineret af ny viden, centrale begreber kan blive fastslået, og væsentlige pointer og koblinger tydeliggøres. Desuden udvikles kursisternes personlige kompetencer, idet de lærer sig åbenhed over for det andres udsagn – lærerens og de øvrige kursisters.

I den procesorienterede undervisning er det kursisternes læreproces, der er i centrum. De har mulighed for at være mere aktive og bruge deres forforståelse og erfaringer. De tvinges til at sætte ord på deres viden og gennem formuleringer skabe erkendelse.

I den problemorienterede undervisning udvikler kursisterne evnen til at formulere problemer og strukturere det faglige arbejde. De har desuden mulighed for at udvikle evnen til fordybelse og selvstændighed.

De tre forskellige tilrettelæggelsesformer udvikler forskellige kompetencer hos kursisterne og kan derfor med fordel anvendes varieret.

I psykologiundervisningen kan arbejdet med såvel øvelser som cases være bindeled mellem teori og praksis. Desuden etablerer øvelser og casearbejde en fælles virkelighed i læringsrummet. På samme måde kan dokumentarudsendelser eller film om fx omsorgssvigt, psykiske lidelser m.m.være et godt udgangspunkt for at koble teori på praksis og dermed fremme forståelsen af psykologiske teorier.

Skriftligheden er med til at styrke læringen og kan bruges som et redskab for såvel tænkning som formidling. En mindre skriveopgave kan kvalificere den baggrundsviden, som kursisterne tager udgangspunkt i til et mundtligt oplæg. Logbogsskrivning og dialog om denne kan være med til at synliggøre progressionen i kursisternes kompetenceudvikling. Andre former for skriftligt arbejde kan være små dialoger til rollespil og skriftlige testbesvarelser.

Skrivning som læringsstrategi

”Skrivning gør tankerne synlige. Skrivning gør det praktisk muligt at holde rede på tankerne, finde dem frem igen og følge udviklingen af dem. Ved at gå tilbage til det, der er skrevet, kan vi omformulere planer, opdage nye net af associationer og komme videre i tænkningen. Skrivning hjælper os både til at få øje på nye sammenhænge og til at afsløre mangler og sammenhæng og forståelse. Skrivning fører til dybdelæring i stedet for overfladisk læring og hjælper os til at tilegne os fagstoffet. Skrivning kan føre til ny erkendelse og indsigt. Skrivning er altså en vigtig læringsstrategi.”

Olga Dysthe, 2001

Det er ligeledes vigtigt undervejs i forløbet også at have fokus på at træne mundtlighed, der peger frem mod prøveformen. I slutningen af undervisningsforløbet kan kursisterne fremlægge i lidt længere sekvenser, hvor de selv har hovedansvaret for form og indhold. Fremlæggelser på 7-10 minutter vil svare til det mundtlige oplægs længde ved prøven i psykologi. Samtidig er det vigtigt med præcise tilbagemeldinger fra især læreren, så kursisterne ikke er i tvivl om, hvad de skal fokusere i forbindelse med forberedelsen til prøven.

3.3 It

Undervisningen tilrettelægges således at, it jævligt inddrages som redskab til opfyldelse af de faglige mål. It vil primært finde anvendelse i forbindelse med skriftligt arbejde, informationssøgning på internettet og formidling. (Læreplanen, afsnit 3.3)

It kan via eksempelvis interaktive tavler eller en projektor være et pædagogisk redskab, der støtter teorigennemgang i undervisningen. Alt elektronisk materiale, cd-rom, grafik fra nettet, billeder, filmsekvenser m.m. kan med dette pædagogiske redskab bringes ind i den daglige undervisning.

It kan også anvendes i forbindelse med skriftligt arbejde, hvor kursisterne kan bruge et elektronisk tekstbehandlingsprogram. Det vil også være naturligt at bruge it til at skrive den skriftlige disposition, der skal udarbejdes til prøven.

I forbindelse med fremlæggelser kan præsentationsprogrammer og tekstbehandlingsprogrammer bruges til at udfærdige og fastholde et oplæg ud fra en skreven disposition. Derved understøttes kursisters mundtlige fremlæggelser for holdet.

Internettet anvendes til informationssøgning og inddrages direkte i undervisningen til konkrete opgaver. Der findes både teoretisk litteratur, psykologiske øvelser, videosekvenser, radioudsendelser og tv-dokumentarudsendelser om psykologiske emner og problemstillinger.

It kan i faget psykologi indgå som et genstandsfelt – en del af et emne. Det kan være i forbindelse med et emne om samspillet mellem mennesket og informationsteknologien, hvor mobiltelefon, computerspil, personlige netværk m.m. måske er med til at ændre vores identitetsdannelse og medmenneskelige relationer.

It kan desuden i samspil med andre fag eller andre psykologihold bidrage med en elektronisk læringsplatform og et conferencesystem. Eller institutionens intranet kan blot bruges til informationer angående undervisningen og være et arkiv for undervisningsmaterialer, som herved bliver gjort tilgængeligt for alle implicerede kursister og lærere.

3.4 Samspil med andre fag

De faglige mål styrkes gennem fagligt samspil, idet faget perspektiveres til andre fag fra fagrækken. Det faglige samspil tilgodeses i det omfang, som tilrettelæggelsen muliggør. (Læreplanen, afsnit 3.4)

Samspil med andre fag kan øge bevidstheden om sammenhæng og give mulighed for at kunne perspektivere bredt. Både den videnskabelige psykologi og psykologi som undervisningsfag har en tværvideenskabelig natur. Faget bærer i sig både naturvidenskabelige, samfundsvideenskabelige og humanistiske begrebsdannelser i sin forståelse af den menneskelige psyke. Faget har derfor et godt potentiale til at indgå i samspil med andre fag.

I psykologi ville det mest oplagte samspil være med faget dansk. Her vil psykologi kunne bidrage med en nuancering af analyserne af de læste tekster, både litteratur- og sagprosa-tekster. Disse tekster fra danskfaget kan omvendt fungere som eksemplificeringer og perspektiver på de psykologiske teorier. Man kunne i samarbejde med en dansklærer udarbejde et fælles tema for de to fag, fx "Ondskab", og lade de to fag indgå med hver deres indfaldsvinkler. Det er værd at holde sig for øje, at dansk er tekstorienteret, hvorimod psykologi er stoforienteret. Det er med andre ord ikke teksten, der skal analyseres med psykologiske termer, men psykologien skal indgå med sit eget perspektiv på et givent emne. Psykologi kan låne teksternes fiktionsunivers, mens dansk kan låne det psykologiske perspektiv til tolkningen af de psykologiske problemstillinger, der udspiller sig i teksterne.

Fagene livsanskuelse, samarbejde og kommunikation, engelsk og billedkunst er andre fag, der er berøringspunkter til. Eksempler kunne være:

- *livsanskuelse*: identitetsdannelse, eksistens, moraldannelse
- *samarbejde og kommunikation*: stress, konflikthåndtering, kommunikation
- *engelsk*: familien, racisme & fordomme, opdragelse
- *billedkunst*: symboler og perception, billedanalyse som terapi.

I det omfang, der er tale om et projektarbejde, kan psykologi bidrage til det faglige samspil med fokus på eksempelvis

- sundhed og sygdom
- gruppe- og organisationsadfærd
- kommunikation
- identitet
- konfliktløsning
- integration og indvandringsproblematikker
- kognitive processer
- læringsstile
- personlighedsdannelse.

I de tilfælde, hvor man vælger et samspil med et andet fag, skal man sikre sig, at synsvinklen er forskellig fra fag til fag. Psykologi vil med sin faglighed kunne belyse mennesket som et tænkende, følende og handlende individ. Faget har fokus på de mekanismer, der ligger bag individets tanker, følelser og handlinger, og de er udgangspunktet for psykologiske forklaringer på disse fænomener.

3.5 Typer af undervisningsmaterialer

I psykologi kan man i bestræbelsen på at sammenholde teori og praksis anvende mange forskellige materialer. Dog er der gennem årene opstået en vis faglig tradition for overvejende at anvende nogle af følgende materialetyper:

- tv-udsendelser, især dokumentarudsendelser
- fagbøger
- tidsskrifter
- spillefilm
- casemateriale
- artikler
- billedmateriale
- øvelser
- radio, evt. som podcast
- test
- skuespil
- internet.

Det er klart, at det er vigtigt at følge med i de elektroniske mediers udvikling og muligheder, når man skal vælge materialer.

3.6 Progression

I arbejdet med de faglige mål skal der ske en progression i løbet af det samlede forløb. Det betyder, at der arbejdes gennemgående med de faglige mål, men eksempelvis med stigende *kompleksitet* gennem forløbet. Et andet progressionskriterie er *teoretisering*, således at arbejdet med de faglige mål gennemføres med stigende grad af teoretisering.

Progression i undervisningen tilrettelægges i psykologi mest hensigtsmæssigt på en række forskellige måder:

- valg af materialer – fra simple til komplekse tekster
- valg af problemstillinger – fra de individuelle til de generelle
- valg af metoder – fra simple analyser med få elementer til komplekse analyser med flere elementer
- anvendelse af faglig terminologi – fra hverdagsproglig tilgang til de faglige problemstillinger til anvendelse af præcise, veldefinerede faglige begreber
- valg af arbejdsformer – fra lærerstyring til større kursiststyring
- krav til refleksion – fra umiddelbare overvejelser til fagligt funderede overvejelser
- krav til beherskelse af de taksonomiske niveauer – fra lavere niveauer (huske, kende mv.) til komplekse niveauer (analysere, vurdere mv.).

Tempoet i og graden af progression må naturligvis tage udgangspunkt i de betingelser og vilkår, som tilrettelæggelsen og kursisterne er underlagt.

3.7 Lærerrollen i psykologi

Undervisningen i psykologi kan sætte nogle forandringsprocesser i gang hos kursisten, som kan være problem- og angstfremkaldende. I de tilfælde er det vigtigt, at læreren er både etisk og fagligt afklaret omkring sin rolle – dels etisk afklaret i forhold til respekten for menneskers urørlighedszone, deres integritet og deres grænser, dels fagligt afklaret i forhold til sin egen rolle som lærer i undervisningsfaget psykologi, der udelukker terapeutiske tiltag. Det betyder fx, at det ikke er lærerens ansvarsområde at gå ind i en konkret problemløsning med den enkelte kursist. Det er uundgåeligt, at nogle kursister vil omtale private oplevelser i undervisningen. Samtidig bør det være en selvfølge, at disse oplevelser ikke gøres til genstand for detaljeret analyse. Men sættes oplevelser af personlig art ind i større teoretiske sammenhænge, udvides muligheden for at forstå nogle generelle og alment gældende fænomener. Kun når erfaringer samles, formuleres og sættes op mod bearbejdet og struktureret viden, skabes ny erkendelse og dermed nye handlemuligheder.

Psykologi på avu er ikke forpligtet til at anvisne handlemuligheder for den enkelte. Men idet kursisten øger sin indsigt i og evne til at vurdere psykologiske problemstillinger, kan undervisningen indirekte åbne for nogle handlemuligheder.

Dette er nævnt for at understrege, at psykologi på avu drejer sig om undervisning, ikke terapi! Avu er stadig generelt kundskabsformidlende, ikke behandlende. Og psykologilæreren er pædagog, ikke terapeut.

4. Evaluering

4.1 Løbende evaluering

Den løbende evaluering skal sikre kvaliteten af undervisningen. Den løbende evaluering skal ligeledes vise, hvor kursisten står fagligt i forhold til de beskrevne kompetencemål samt styrke kursistens læring. Evalueringen gennemføres i skriftlig og mundtlig form. Det kan være relevant at benytte logbog eller evalueringsskemaer samt korte mundtlige oplæg eller samtaler. Test kan også indgå til afdækning af kursistens faglige forståelse. (Læreplanen, afsnit 4.1)

Løbende evaluering kan være formativ og foregå undervejs i et forløb – i modsætning til slutevaluering (prøven eller forskellige test), som er summativ og foregår som afslutning af et forløb. Hvor formativ evaluering er procesorienteret, er summativ evaluering produktorienteret.

Den løbende evaluering sigter mod

- *kursisten* – mhp. at styrke kursistens læring og afdække kursistens standpunkt i forhold til målene
- *undervisningen* – mhp. at sikre, at undervisningen bidrager optimalt til opfyldelse af de faglige mål.

Man bør allerede i planlægningen af undervisningen vide, hvad man vil evaluere, og hvordan man vil gøre det. I denne planlægning må læreren tage udgangspunkt i sin didaktiske kompetence, et læringssyn og de faglige mål.

Løbende evaluering skal tænkes som en integreret del af undervisningen, hvor man i et vist omfang bør have prøveformen for øje, således at en del af den løbende evaluering samtidig kan være en træning i prøveformen for kursisten.

Løbende evaluering er en metarespons på kursistens arbejde med målopfyldelse og undervisningens facilitering af dette arbejde. Gennem den løbende evaluering skal kursisten vise, hvad han/hun kan i forhold til et eller flere faglige mål. Synliggørelsen kan ske ved at knytte evaluering til konkrete handlinger, fx formidling af en faglig opgave.

4.1.1 Evalueringsskemaer til overvejelse

Når læreren overvejer den løbende evalueringsskemas plads og funktion i et undervisningsforløb, kan man tage udgangspunkt i følgende model:

Formål

- a) Informere kursisten om indsats og udbytte
- b) Informere læreren om arbejdsformer, tilrettelæggelse, faglighed og klasserumskultur.

Tidspunkt

- a) Ved slutningen af et delforløb.

Former

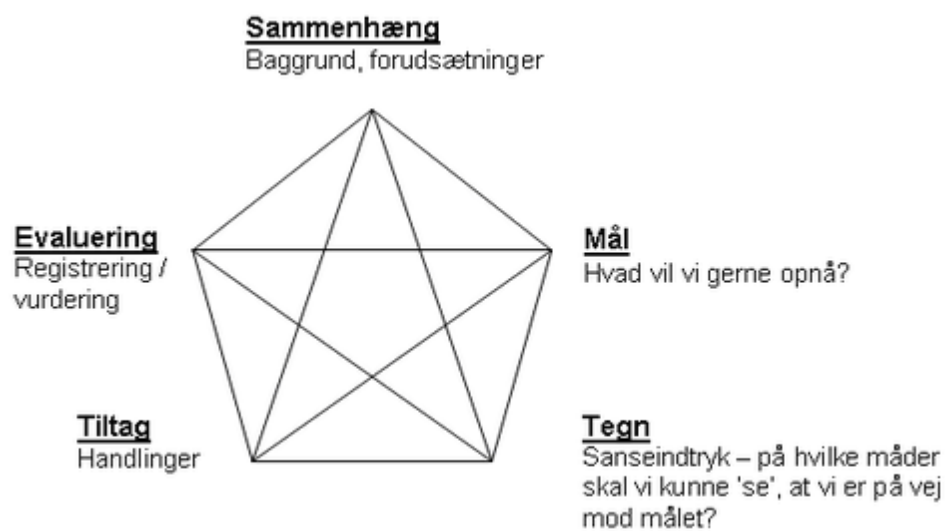
- a) Mundtligt/kollektivt i klassen
- b) Skriftligt – fx skema eller prosa
- c) Samtale med kursist(er).

Indhold

- a) Kursistforudsætninger
(faglige, sociale, arbejdsvaner osv.)
- b) Kursistarbejde
(udbytte, indsats, samarbejde osv.)
- c) Stoffet
(sværhedsgrad, relevans, omfang osv.)
- d) Arbejdsformer
(foredrag, samtale, diskussion, gruppearbejde, øvelser osv.)
- e) Læreren
(engagement, faglighed, pædagogik, kommunikation osv.)
- f) Arbejdsklimaet
(respekt, tolerance, lytteevne, diskussionskultur osv.).

4.1.2 SMTTE-modellen

Der findes mange andre evalueringsmodeller. En af dem er SMTTE-modellen, der er et *planlægningsredskab*. SMTTE-modellen skal opfattes som et dynamisk redskab, hvor man bevæger sig frem og tilbage mellem modellens fem elementer. I første omgang skal modellen læses *med uret*:

(<http://evaluering.uvm.dk>)

4.1.3 Selvevaluering

Selvevaluering kan være en måde at stimulere kursistens medansvar for evaluering. Det er vigtigt, at kursisten forstår de faglige mål – læringsmålene – som evalueringen sætter fokus på. Nedenstående kan fx gennemføres 1-2 måneder inde i forløbet. Læreren kan forene evaluering af kursistens læring og undervisningen ved at tage udgangspunkt i følgende spørgsmål:

Kursistens medansvar for evaluering af undervisningen og egen læring
<p>Du skal nu dels evaluere dit faglige standpunkt og din arbejdsindsats, dels evaluere undervisningens tilrettelæggelse. Du bedes derfor tænke grundigt over over følgende spørgsmål og besvare dem skriftligt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvad er det, du gerne vil lære ved at gå til psykologi? 2. Hvilke tilrettelæggelsesformer passer dig bedst? (læreroplæg, klasesediskussioner, gruppearbejde, pararbejde, individuelt arbejde, tv-udsendelser, fremlæggelser) 3. Hvordan går det med at læse fagteksterne i psykologi? 4. Er du grundig i din læringsproces? (Gør du arbejdet færdigt? Foretager du de nødvendige opslag? Giver du op, hvis der er noget, du ikke forstår med det samme? Spørger du om hjælp?) 5. Hvor er dine stærke og svage faglige sider? 6. Kan du forbedre din arbejdsindsats? I så fald: Hvordan kan du gøre det? 7. Er der andet, du vil kommentere vedrørende undervisningsformen eller dig selv som psykologikursist?

Evaluering skal være både bagudrettet (hvori består mine svage og stærke sider?) og fremadrettet (hvordan forbedrer jeg mig fremover?).

4.1.4 Mundtlig og skriftlig evaluering

Gennem undervisningsforløbet skal der benyttes både mundtlig og skriftlig evaluering. De to overordnede evalueringsformer giver grundlag for forskellige typer af tilbagemeldinger og kan på den måde supplere hinanden. En model for dette samspil kunne være følgende:

1. Hver kursist besvarer skriftligt et skema, der skal afdække forudsætninger, forventninger og andre læringsrelevante faktorer. Læreren læser og gemmer skemaerne.
2. Lærer og kursister evaluerer fælles og mundtligt undervisningen ca. 1/4 inde i forløbet.
3. Hver kursist besvarer skriftligt et skema, der skal afdække forhold vedrørende kursistens egen læring og undervisningen. Dette kan foregå ca. halvejs i forløbet.
4. Læreren gennemfører individuelle samtaler om primært kursistens egen læring med henblik på fagligt standpunkt, kursiststil og eventuelt vejen mod prøven. Dette kan foregå ca. 3/4 inde i forløbet.

Ind imellem punkterne i denne systematiske evalueringsproces foregår der stadig løbende evaluering – mundtligt på klassen eller individuelt – hvor lærer og kursist efter behov kommunikerer om forhold, der viser sig i undervisningen.

4.2 Prøveformer

Der afholdes en mundtlig prøve.

I slutningen af uddannelsestiden vælger eksaminanden et emne, der ligger inden for fagets rammer, og udarbejder hertil en skriftlig disposition for et oplæg om emnet. Derudover vælger eksaminanden i samarbejde med læreren et bilag, som relaterer sig til emnet. Bilaget kan være en tekst på 1-2 A4-sider eller et billedmateriale. Læreren vurderer emnets, dispositionens og bilagets egnethed som eksaminationsgrundlag. Emne, disposition og bilag sendes til censor.

Eksaminanden indleder prøven med et kort mundtligt oplæg, der inddrager bilaget. Det mundtlige oplæg må vare 7-10 minutter. Derefter former eksaminationen sig som en samtale på baggrund af det mundtlige oplæg. Eksaminationstiden er 25 minutter. (Læreplanen, afsnit 4.2)

I slutningen af uddannelsestiden vælger kursisten et emne, der ligger inden for fagets rammer. Læreren vejleder kursisten i dette valg. Derefter – ligeledes i uddannelsestiden – udarbejder kursisten en skriftlig disposition for et (mundtligt) oplæg om emnet. Eksaminanden angiver emnet i den skriftlige disposition.

Eksaminanden skal endvidere vælge et bilag, som relaterer sig til emnet. Bilaget kan være

- en tekst på 1-2 A4-sider, fx en artikel, en case, uddrag af en roman, uddrag af en fagbog e.lign.
- et billedmateriale, fx et foto, en illustration, en planche, en videosekvens e.lign.

Bilaget

Bilaget skal indgå i dispositionen, sendes til censor og medbringes til prøven.

Det er en selvfølge, at læreren orienterer kursisten i god tid om de formelle krav til prøvematerialet, prøvens gennemførelse og betydningen af bedømmelseskriterierne.

Selve dispositionen består af et antal punkter, som eksaminanden vil uddybe i sit mundtlige oplæg. Det er eksaminanden, der er ansvarlig for valg og formulering af dispositionens punkter. Den skriftlige disposition kan eksempelvis se således ud:

Psykologi Avu – niveau D Anja Andersen Kursistnummer 1234	
<u>Emne:</u>	Angstformer
<u>Disposition</u> 1. Angst og frygt 2. Angstsymptomer 3. Fobier, herunder kommentarer til bilaget 4. Panikangst 5. Forklaringer og behandlinger	
<u>Bilag:</u>	Artikel fra Helse: Social fobi er udbredt
<u>Primær kilde:</u>	Artikler fra www.dkcenter.dk (Fobiskolen)
20. maj VUC Psykeleje	

Psykologi Avu – niveau D Børge Bentsen Kursistnummer 4321	
<u>Emne:</u>	Barndommens udfordringer
<u>Disposition</u> 1. Freud om barndommens faser 2. Sterns teori 3. Omsorgssvigt 4. Bilag – kommentarer	
<u>Bilag:</u>	Videsequens fra tv om omsorgssvigt (1½ min.)
<u>Primær kilde:</u>	Lærernoter om Sterns teori
9. juni VUC Drømmekøbing	

Bilaget og den primære kilde bør ikke være identiske, idet den primære kilde er den centrale kilde for emnet, mens bilaget relaterer sig til emnet, fx som et aktuelt eksempel eller som en særlig vinkel på emnet etc.

Inden emne, disposition og bilag sendes til censor, vurderer læreren, hvorvidt det samlede materiale er egnet som eksaminationsgrundlag.

Prøven består af to dele: eksaminandens mundtlige oplæg, der er forberedt hjemmefra, og en efterfølgende samtale mellem eksaminator og eksaminand.

Første del er eksaminandens gennemførelse af det mundtlige oplæg, der må vare 7-10 minutter. Oplægget er en uddybelse af de enkelte punkter i dispositionen, som eksaminanden skal følge. Her må eksaminator kun bryde ind for at korrigere eventuelle misforståelser, hjælpe hvis eksaminanden går i stå eller bremse eksaminanden, hvis tiden overskrides.

Prøvens anden del er en uddybende samtale mellem eksaminator og eksaminand på baggrund af det mundtlige oplæg. Denne del varer typisk ca. 10 minutter, hvorefter der er tid til en grundig votering.

Det mundtlige oplæg

Det er væsentligt, at eksaminanden forstår, at hvert punkt i dispositionen er væsentligt, og at der forventes at ligge gennemtænkte overvejelser bag alle punkter, som præsenteres og uddybes i såvel det mundtlige oplæg som i den efterfølgende samtale. Dispositionen er derfor ikke et stykke papir, man udfærdiger på bare to minutter.

Eksaminanden bør forberede en indledning til det mundtlige oplæg. Ligeledes bør eksaminanden forberede en konklusion på sit mundtlige oplæg, så det fremstår som en meningsfuld redegørelse med en klar idé som styrende for overvejelser og valg af fagstof.

Når alt indhold i det mundtlige oplæg ligger klar, er det en god idé, at eksaminanden øver oplægget et par gange.

4.2.1 Selvstuderende

Den selvstuderende afleverer eksaminationsgrundlaget til institutionen senest tre uger før prøvens afholdelse. Institutionen vurderer emnets, dispositionens og bilagets egnethed som eksaminationsgrundlag.

Der er ingen særlige vilkår for selvstuderende i psykologi.

4.3 Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilket omfang eksaminandens præstation opfylder de faglige mål, som er angivet i pkt. 2.1

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan

- a) identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger*
- b) demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber og anvende dem på konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger*
- c) vurdere sociale og kulturelle faktoreres betydning for menneskers adfærd*
- d) reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis*
- e) perspektivere de psykologiske problemstillinger.*

Eksaminandens skriftlige disposition indgår ikke i bedømmelsen.

Der gives én karakter. (Læreplanen, afsnit 4.3)

Emnet, den skriftlige disposition og bilaget skal være egnede som baggrund for at vurdere kursisternes præstationer i henhold til bedømmelseskriterierne. Det er dog ikke muligt i hvert emne at inddrage alle de faglige mål ligeligt.

Ifølge *Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse* skal begrebet ”fejl og mangler” spille en rolle ved karakterfastsættelsen, men det er vigtigt også at hæfte sig ved det, eksaminanden faktisk kan. Ved bedømmelsen har helhedsvurderingen større vægt end detaljen. Det er vigtigt at kunne skelne mellem en overfladisk og en mere dybtgående besvarelse af opgaven og kunne skelne mellem sjuskefejl og egentlige forståelsesfejl. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på det positive, og det er ikke rimeligt at trække ned, hver gang der forekommer en fejl.

Præstationens styrke og mangler

”Ved vurderingen af målopfyldelsen er det således bedømmernes opgave at vægte præstationens styrke med de mangler, der måtte være i præstationen. Det er ikke ensbetydende med, at bedømmere fremover kun skal tælle fejl og mangler. Mangler er ikke nødvendigvis noget, der kan tælles – en mangel kan lige så vel være af kvalitativ art.”

(<http://www.uvm.dk/uddannelsessystemet/7-trins-skalaen/anvendelse-af-7-trins-skalaen>)

Avu: Vejledende karakterbeskrivelse

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

Psykologi, niveau D, Mundtlig prøve

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	<p>Eksaminanden gennemfører sit mundtlige oplæg klart og velstruktureret.</p> <p>I den efterfølgende samtale kan eksaminanden ubesværet identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger. Eksaminanden demonstrerer en stor viden om psykologiske teorier og begreber og anvender dem præcist på konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger.</p> <p>Eksaminanden vurderer velbegrunder sociale og kulturelle faktorer betydning for menneskers adfærd og kan reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis.</p> <p>Eksaminanden perspektiverer med stort overblik og selvstændigt de psykologiske problemstillinger.</p>
7	Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	<p>Eksaminanden gennemfører sit mundtlige oplæg nogenlunde klart og delvist struktureret.</p> <p>I den efterfølgende samtale kan eksaminanden med en del hjælp identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger. Eksaminanden demonstrerer nogen viden om psykologiske teorier og begreber og anvender dem delvist præcist på konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger.</p> <p>Eksaminanden vurderer delvist begrundet vurdere sociale og kulturelle faktorer betydning for menneskers adfærd og kan i nogen grad reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis.</p> <p>Eksaminanden perspektiverer med en del hjælp de psykologiske problemstillinger.</p>
02	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	<p>Eksaminanden gennemfører sit mundtlige oplæg usikkert og i netop acceptabel grad struktureret.</p> <p>I den efterfølgende samtale kan eksaminanden med meget hjælp identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger. Eksaminanden demonstrerer en begrænset viden om psykologiske teorier og begreber og anvender dem upræcist på konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger.</p> <p>Eksaminanden vurderer i netop acceptabel grad begrundet sociale og kulturelle faktorer betydning for menneskers adfærd og kan i mindre grad reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis.</p> <p>Eksaminanden perspektiverer mangelfuldt de psykologiske problemstillinger.</p>

5. Paradigmatiske eksempler

De paradigmatiske eksempler er sammenhængende forslag til, hvordan man kan arbejde med noget af det faglige stof, som faget psykologi indeholder.

Forløbenes udgangspunkt er de faglige mål, som fremgår af læreplanen. I nogle tilfælde er forløbenes målformuleringer taget direkte fra læreplanen. I andre tilfælde er målene formuleret som delmål af de faglige mål i læreplanen eller som mål, der er formuleret konkret og anderledes, men som er indeholdt i de overordnede faglige mål i læreplanen. Man kan overveje, om ikke kursisterne i højere grad forstår konkrete mål formuleret af læreren i forhold til læreplanens mere overordnede mål.

5.1 Eksempel 1: Barndommen (0-6 år)

Omfang

Ca. 20 timer

Faglige mål

Forløbets mål er, at kursisten kan:

- identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger
- demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber
- anvende psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger
- vurdere sociale og kulturelle faktorerens betydning for menneskers adfærd
- reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis
- perspektivere de psykologiske problemstillinger.
-

Indhold

Forløbet inddrager følgende kernestof:

- Forskellige psykologiske teories perspektiv på menneskets udvikling gennem et livsforløb
- Familie og opdragelse
- Socialisering og kulturpåvirkning.

Forløbet inddrager følgende emner og problemstillinger:

- Hvordan forløber en normal emotionel, kognitiv og social udvikling hos det 0-6 årige barn?
- Hvordan kan familien/omsorgspersonerne være med til at hæmme/fremme barnets udvikling?
- Omsorgssvigt, sårbarhed og resiliens
- Opdragelse og socialisering.

Materialer

Fagtekst om Freuds teori.

Lærernoter om Sterns teori

Fagtekst om omsorgssvigt

Videoklip om barnets udvikling 0-6 år

Dokumentarudsendelse om omsorgssvigt.
Film om opdragelsesmetoder
Fagtekst om opdragelsesmetoder og opdragelsesstile
www.boernogunge.dk.

Tilrettelæggelse

I tilrettelæggelsen af dette forløb er der lagt vægt på, at kursisterne trænes i at tilegne sig og formidle psykologisk viden. Arbejdet med forskellige teorier understøtter desuden kursistens kritiske tænkning. Inddragelse af dokumentarfilm er med til at synliggøre forbindelsen mellem teori og praksis. Den mundtlige fremlæggelse for holdet skal styrke kursistens selvstændighed i det faglige arbejde.

1. Forløbet indledes med en drøftelse af barndommens betydning for det enkelte menneskes livsforløb.
2. Oplæg om barndommens første år som livsfaser. Præsentation af Freuds og Sterns teorier. Teoriernes historiske udspring og deres forskellige udgangspunkt belyses, og forklaringsværdien diskuteres.
3. Herefter lægges hovedvægten på den del af teorien, der omhandler det 0-1-årige barns følelsesmæssige og sociale udvikling. Fagtekster læses og begreber afklares.
4. Oplæg om omsorgssvigt og reaktioner på omsorgssvigt ud fra fagtekst.
5. Dokumentarfilm om de første 12 uger i et spædbarns liv
6. Gruppearbejde med arbejdsspørgsmål, hvor kursisterne bruger de udviklingspsykologiske teorier og teorien om omsorgssvigt til at forklare det, de ser. Gruppearbejde afsluttes med plenum, hvor hver gruppe har ansvaret for en del af tilbagemeldingen.
7. Nyt gruppearbejde: Kursisterne vælger sig nu ind i fire grupper og arbejder videre med en fagtekst om dele af Freuds teori omhandlende den anale fase, den ødipale fase eller Sterns teori om det subjektive selv og det verbale selv. Der arbejdes undervejs med cases og videoklip, der kan belyse teorien om de omtalte faser. Gruppearbejdet fremlægges mundtligt for holdet med udgangspunkt i videoklip og understøttet af skrevne stikord, fagudtryk og illustrationer. Alle i gruppen deltager aktivt i fremlæggelsen. Den mundtlige fremlæggelse evalueres mht. form og indhold af såvel kursister som lærer umiddelbart efter fremlæggelsen.
8. Kort oplæg om Kurt Lewins opdragelsesmetoder. Herefter vises film om opdragelsesmetoder. Kursisterne læser en fagtekst om Lewin og Baumrinds opdragelsesstile. Det undersøges, om der kan være særlige forhold, der gør sig gældende i opdragelsen i familier med anden etnisk baggrund. Kursisters egne erfaringer inddrages.

Evaluering

Foruden den indlagte evaluering i forbindelse med en mundtlig fremlæggelse (se pkt. 7 ovenfor) kan der ved temaets afslutning evalueres med en multiple

choice- test.

5.2 Eksempel 2: Det sunde og det syge sind

Omfang Ca. 25 timer

Faglige mål Forløbets mål er, at kursisten kan

- identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger
- demonstrere viden om psykologiske begreber, der hører til henholdsvis en normaludvikling og en patologisk udvikling
- demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener, der kan opstå i et livsforløb
- vurdere sociale og kulturelle faktorerens betydning for psykopatologiske tilstande
- perspektivere psykiske lidelser i forhold til en normal udvikling.

Indhold Forløbet inddrager følgende kernestof:

- Familie og opdragelse
- Forskellige psykologiske teoris perspektiv på menneskets udvikling gennem et livsforløb
- Identitetsdannelse
- Socialisering og kulturpåvirkning.

Forløbet inddrager følgende supplerende stof:

- Kriser og stress
- Psykiske lidelser
- Terapier
- Psyke og soma.

Emner og problemstillinger:

- Hvordan ser det teoretiske grundlag ud for de krisetilstande, der hører til et normalfungerende menneskeliv?
- Hvilke muligheder har mennesket for at håndtere krisetilstande (coping)?
- Hvordan kan familie og opdragelse medvirke til at fremme/hæmme en normal og sund udvikling?
- Hvilke typer af lidelser kan defineres som værende patologiske?
- Hvilke muligheder findes der for at lindre og/eller helbrede psykiske lidelser?
- Beskrivelser af forskellige kulturers sygdomsopfattelse.
- Teorier om krisetilstande og stress.
- Beskrivelser af patologiske tilstande som angst- og tvangstilstande, fobier, depressioner, personlighedsforstyrrelser og psykoser.

- Teorier om håndtering af kriser (coping).
- Behandlingsmuligheder for lettere og svære psykologiske lidelser, både medicinsk, socialt og terapeutisk.

Materialer

Fagtekst om stress og kriser
 Fagtekst om depressioner og angst
 Fagtekst om psykotiske lidelser
 Artikel om opdragelse
 Dokumentarudsendelse om tvangslidelser
 Dokumentarudsendelse om at leve med en psykisk lidelse
 Spillefilm, der tematiserer psykiske lidelser
 Hjemmesiden <http://www.netpsykiater.dk/>

Tilrettelæggelse

Forløbet lægger op til, at kursisten kan tage udgangspunkt i egne og andres erfaringer. Det er et gennemgående krav i forløbet, at kursisten anvender og tilegner sig et fagsprog og en begrebsudvikling, der gør det muligt at differentiere normal udvikling fra den patologiske. Dokumentarudsendelserne skal medvirke til at knytte teori og praksis sammen.

1. Gruppearbejde med udgangspunkt i et spørgeark med spørgsmål om, hvad der kan opfattes som normalt/unormalt. Kursisterne skal reflektere over det kulturelt betingede i vores normalitetsopfattelse.
2. Oplæg om de psykiske lidelser, der hører med til et normalfungerende menneskeliv, så som stress, kriser, forskellige former for angstlidelser og visse depressionstyper. Forskellige terapier præsenteres som en måde at håndtere lidelsen på. Denne første del af temaet kan tage udgangspunkt i kernestof omkring udvikling (herunder forsvarsmekanismer), opdragelse og identitetsudvikling. Kursisterne læser fagtekster og en eller to artikler om krise og stress samt depression og angst.
3. Gruppearbejde, hvor hver gruppe får til opgave at præsentere et område og gøre rede for symptomer, coping-strategier, forsvarsmekanismer og muligheder for hjælp bl.a. i lokalområdet. Hver gruppe udarbejder en case, som evt. kan bruges som bilag til eksamen.
4. Dokumentarudsendelse om en eller to af disse lidelser.
5. Oplæg om de svære psykiske lidelser som skizofreni, manio-depression og svære personlighedsforstyrrelser. Kursisterne læser fagstof, hvor Culbergs psykodynamiske forståelse af sygdomsbegrebet sættes over for en ren biologisk forståelse. ICD-10 klassifikationerne præsenteres. Udvalgt lovstof om tvangsindlæggelse gennemgås.
6. Gruppearbejde med cases, der hører til både de lette og de svære psykiske lidelser. Kursisterne lærer at håndtere de begreber, der hører til de to kategorier. De skal diskutere årsager, forsvarsmekanismer, coping og hjælpemuligheder i de enkelte tilfælde.

7. Ekskursion til Psykiatrisk Hospital, museum eller Falck. Eller man kan kontakte pårørendeforeninger eller SIND for at få en gæstelærer.
8. Biograf-ekskursion: Spillefilm, der tematiserer psykiske lidelser.
9. Afsluttende drøftelse: Hvad er en psykisk lidelse? Hvordan håndteres en sådan i praksis? Hvor går grænserne mellem det normale og det unormale?

Evaluering

Evaluerings af emnet ligger i første omgang i det nævnte gruppearbejde (se pkt. 6 ovenfor). Derudover får kursisterne i den afsluttende drøftelse (jf. pkt. 9 ovenfor) mulighed for i grupper at tage stilling til, hvad de har lært og reflektere over, hvordan de kan bruge det lærte i forhold til deres egne og andres liv. Hvad vil de gøre fremover, hvis de selv eller andre bliver ramt af psykisk stress og lidelse?

5.3 Eksempel 3: Gruppepsykologi

Omfang

Ca. 20 timer

Faglige mål

Forløbets mål er, at kursisten kan

- identificere, afgrænse og gøre rede for gruppepsykologiske problemstillinger
- demonstrere viden om socialpsykologiske teorier og begreber
- anvende psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger
- vurdere sociale og kulturelle faktorer betydning for menneskers adfærd
- reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis.

Indhold

Forløbet inddrager følgende kernestof:

- Gruppepsykologiske processer
- Familie og opdragelse
- Socialisering og kulturpåvirkning
- Kognitive processer, læring og intelligens.

Forløbet inddrager følgende supplerende stof:

- Kollusionsteorier og pardannelsesteorier
- Konflikthåndtering
- Angstformer
- Stress
- Socialkonstruktionisme/systemiske teorier.

Forløbet inddrager følgende emner og problemstillinger:

- Forskellige gruppestadier: gruppedannelse – moden gruppe – gruppen i opløsning.

- Hvordan ser den velfungerende gruppe ud, og hvordan vil gruppens medlemmer selv kunne påvirke processen hen imod den velfungerende gruppe?
- Hvad er gruppetænkning, og hvilke konsekvenser kan det have for gruppen?
- Hvordan håndteres undergrupper i de forskellige gruppestadier?
- Hvad adskiller familiegruppen fra arbejdsgruppen?
- Familiens udvikling fra par til familiegruppe.
- Hvordan indvirker gruppepres på gruppens medlemmer?

Materialer

Fagtekst om gruppepsykologi

Fagtekst om kollusionsteorier og pardannelse

Fagtekst om socialkonstruktionistiske teorier

Tilrettelæggelse

1. Indledende drøftelse af, hvad man forstår ved socialkonstruktionisme fulgt op af en faglig drøftelse af, hvordan man definerer forskellige grupper.
2. Læreroplæg om gruppen fra dannelse til moden gruppe og de risici, der kan opstå undervejs, for at gruppen aldrig når det modne stadie. Præsentation af forskellige gruppepsykologiske teorier.
3. Øvelse i, hvordan grupper reagerer, når der kommer nye medlemmer til, eller når medlemmer kommer for sent. Øvelser som *Forliset i Stillehavet* eller *Sonora desert* kan anvendes til at igangsætte en gruppeproces. Der iagttages på gruppens reaktion, når et medlem (som er iscenesat af underviseren) kommer for sent.
4. Læreroplæg og efterfølgende gruppearbejde om familiegruppen. De forskellige emner, som skal inddrages i arbejdet, kan vælges og struktureres ved, at alle laver brainstorm på emner, som de mener hører ind under emnet 'Familien'. Emnerne skrives på tavlen og bliver via efterfølgende begrundelser og argumentation organiseret. Herfra har kursisterne et godt grundlag for at vælge emne for deres gruppearbejde. Hver gruppe udarbejder til sidst et lille skriftligt oplæg, som de mundtligt formidler til resten af klassen.
5. Læreroplæg om gruppetænkning og efterfølgende drøftelse af konsekvenserne af fænomenet.

Evaluering

Fremlæggelsen af gruppearbejdet (jf. pkt. 4 ovenfor) danner grundlag for en evaluering af, om kursisten har opnået de faglige mål for emnet. Processen med at vælge emner (jf. pkt. 4) vil også kunne danne baggrund for en evaluering og en drøftelse af faglig afgrænsning. Samtidig forestår læreren metabetragtninger på de gruppearbejder, der finder sted i forbindelse med arbejdet med det faglige stof, og giver grupperne en afsluttende tilbagemelding på deres egen gruppeadfærd.

5.4 Eksempel 4: Ungdom og identitet

Omfang Ca. 20 timer

Faglige mål Forløbets mål er, at kursisten kan

- identificere, afgrænse og gøre rede for psykologiske problemstillinger
- demonstrere viden om psykologiske teorier og begreber
- anvende psykologiske teorier og begreber i forhold til konkrete psykologiske fænomener og problemstillinger
- vurdere sociale og kulturelle faktorerers betydning for menneskers adfærd
- reflektere over sammenhænge mellem teori og praksis
- perspektivere de psykologiske problemstillinger.

Indhold Forløbet inddrager følgende kernestof:

- Familie og opdragelse
- Socialisering og kulturpåvirkning
- Identitetsdannelse.

Forløbets inddrager følgende emner og problemstillinger:

- Hvad er identitet?
- Ungdom som livsfase
- Frigørelse fra forældrene
- Identitet, uddannelse og køn
- Socialkarakterer – om senmodernitet eller det reflektive moderne.

Materialer Fagtekst om ungdom som livsfase
 Fagtekst om socialkarakterer
 Artikel om frigørelse fra forældrene
 Tv-udsendelse om zapper-generationen
 Læserbreve fra ungdomsblad om køn og seksualitet
 Statistik om unges e-mødesteder

Tilrettelæggelse

1. Indledende drøftelse om, hvad vi forstår ved identitet. Suppleres med faglige definitioner. Kursisternes erfaringer inddrages, og vi formulerer nogle undringsspørgsmål: Ændrer vi identitet med alderen? Hvad påvirker os mest?
2. Læreroplæg om ungdom som livsfase og 'Thomas Ziehe for begyndere'. Præsentation af Eriksons psyko-sociale udviklingsteori. Fagteksten om ungdom som livsfase nærlæses mhp. begreber og fagsprog i øvrigt.
3. Gruppearbejde med forskellige emner. Kursisterne deles i fire grupper, hvor gruppe 1 arbejder med tv-udsendelsen om zapper-generationen, gruppe 2 med læserbreve samt køn og seksualitet, gruppe 3 med statistik om unges e-mødesteder og gruppe 4 med artiklen om frigørelse fra forældrene. Opgaverne er primært tekstnære, men et par opgaver lægger op til kreative overvejelser (refleksioner). Fremlæggelserne skal indeholde

eksempler fra tekstmaterialet. Arbejdet fremlægges af mindst to kursister fra hver gruppe.

4. Læreroplæg om det senmoderne samfund og om sammenhængen mellem socialkarakter og samfundsstruktur. I fællesskab skitserer vi en række eksempler, der viser, hvordan vor tids unge og deres livsvilkår afspejler sig i typiske socialkarakterer blandt unge. Gælder det samme for drenge og piger? For unge etnisk danske og nydanskere?
5. Afsluttende drøftelse: Hvad ved I nu om identitetsdannelse? Alle ytrer sig.

Evaluering

Hver kursist udarbejder en kort skriftlig karakteristik (max. én A4-side) af unges identitetsdannelse – fx som et essay, en fortælling eller et digt. Parvis udveksler kursisternes deres tekster og kommenterer dem over for hinanden. 2-3 af kommentarerne bringes ind i et fælles forum. Slutteligt læser læreren alle tekster igennem og giver mundtlige tilbagemeldinger. De mundtlige fremlæggelser udgør sammen med de skriftlige tekster grundlaget for en faglig evaluering af forløbet, hvor kursisterne får tilbagemeldinger på både fremlæggelserne og teksterne. De skriftlige tekster kan eventuelt indgå i prøven som bilag.